

Αἱ ἀνωτέρω παρατιθέμεναι εἰκόνες ἐμφανίζουσι μερικά τῶν ἐπιτυγχανομένων διαγραμμάτων διὰ τῆς προτεινομένης μεθόδου.

Ἡ πείρα χρησιμοποίησεως τῆς ἀνωτέρω διατάξεως παρ' ἡμῶν ἀποδεικνύει ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ ἐν ἰσχυρὸν καὶ ἀποτελεσματικὸν μέσον διὰ τὴν μελέτην τῶν συστημάτων ἀκτινοβολίας. Μορφαὶ κεραιῶν πολύπλοκοι καὶ ἐν πολλοῖς πρωτότυποι δύνανται νὰ μελετηθοῦν ὡς ὑποδείγματα ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος μὲ ἀπόλυτον εὐχέρειαν τροποποιήσεων, ὑποδεικνυομένων ἀπὸ τὸ ἐκάστοτε ἀπαιτούμενον διάγραμμα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ καταλληλοτέρου συστήματος ἀκτινοβολίας. Ἡ προτεινομένη μέθοδος συντεθεισα διὰ ἐργαστηριακῶν μέσων ἀπολύτως προσιτῶν εἰς πᾶν ἀνεκτῶς κατηγορισμένον ἐργαστήριον ραδιοηλεκτρολογίας πιστεύομεν ὅτι διαδιδομένη θὰ βοηθήσῃ σπουδαίως εἰς τὴν εὐρύτεραν σπουδὴν τῶν συστημάτων ἀκτινοβολίας.

R É S U M É

Les auteurs décrivent un dispositif simple pour le tracé du diagramme de rayonnement obtenu sur l'écran d'un oscillographe par déviation du faisceau cathodique suivant des coordonnées polaires à l'aide d'un potentiomètre sinusoïdal. D'après cette méthode l'antenne réceptrice qui explore le champ rayonné est fixe, tandis que le système d'antenne à étudier rayonne en tournant autour d'un axe perpendiculaire. Les résultats obtenus par la méthode ci-dessus sont tout à fait comparables avec les tracés faites à l'aide des dispositifs enregistreurs onéreux et d'un maniement difficile.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.—Περὶ ἀγνώστου Κρητὸς ποιητοῦ πρὸ τῆς Ἀλώσεως. Ὁ Λεονάρδος Ντελλαπόρτας καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὑπὸ Μ. Ἰ. Μανούσακα*. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάνν. Καλιτσουνάκη.

Ἡ παροῦσα ἀνακοίνωσις σκοπὸν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ διὰ πρώτην φορὰν ἄγνωστον ποιητὴν τοῦ Μεσαίωνος—τὸν πρῶτον, πρὸ τῆς Ἀλώσεως, Κρήτα ποιητὴν—καὶ τὸ πολλαχῶς ἐνδιαφέρον ἔργον αὐτοῦ.

Ὁ Σπυρίδων Λάμπρος, περιγράφων εἰς τὸν κατάλογον τῶν χειρογράφων τοῦ Ἁγίου Ὁρους τὸν ὑπ' ἀριθ. 140 χαρτῶν κώδικα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παντοκρά-

* M. MANOUSSACAS, Un poète crétois inconnu du moyen âge: Léonard Dellaportas et son œuvre.

τορος¹, τὸν ὁποῖον χαρακτηρίζει ὡς γραφέντα κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα, καταγράφει ἐν τέλει (ὑπ' ἀριθ. 11) καὶ τέσσαρα «ποιήματα ἐν στίχοις πολιτικοῖς» τοῦ Λεονάρδου Δελλαπόρτα, παραθέτων τὴν ἐπιγραφὴν καὶ τοὺς δύο ἢ τρεῖς ἀρχικούς καὶ τελικούς στίχους ἐκάστου ἐξ αὐτῶν. Περὶ τοῦ συγγραφέως ὅμως τούτου οὐδεμίαν πληροφορίαν παρέσχεν ὁ Λάμπρος, ὡς οὐδ' ἕτερός τις μετ' αὐτόν. Μόνος δὲ ὁ Κ. Krumbacher εἰς τὸ μνημειῶδες περὶ τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας γραμματολογικόν του ἔργον σημειοῖ ἀπλῶς—μοναδικὴν πηγὴν ἔχων τὸν κατάλογον τοῦ Λάμπρου, εἰς ὃν καὶ παραπέμπει διὰ πλείονα—ὅτι «εἰς τὸν 15' αἰῶνα πρέπει νὰ ἀνήκη καὶ ὁ ἀγνώστου προσωπικότητος Λεονάρδος Δελλαπόρτα ἢ Τελαμπώρτα, τοῦ ὁποῖου ὁ κῶδιξ ἀθωντικὸς 1174 τοῦ 15' αἰ. περιέχει διάφορα δημοτικὰ κατανυκτικὰ ποιήματα ἐν στίχοις πολιτικοῖς»².

Κατὰ τὴν πρόσφατον ἡμῶν (τὸν παρελθόντα Νοέμβριον τοῦ 1953) ἀποστολὴν εἰς Ἅγιον Ὅρος ὑπὸ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν ἐκεῖ φυλασσομένων πολυτίμων χειρογράφων, ἠθελήσαμεν νὰ ἴδωμεν καὶ τὸν ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 140 κώδικα τῆς Μονῆς Παντοκράτορος, ἵνα δυνηθῶμεν ν' ἀρυσθῶμεν τυχὸν ἐξ αὐτοῦ πληροφορίας περὶ τοῦ ἄλλως ἀγνώστου ποιητοῦ τούτου τοῦ 17ου, ὡς ἐπιστεῦομεν, αἰῶνος καὶ νὰ γνωρίσωμεν τὸ ἔργον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὸν κατάλογον τοῦ Λάμπρου, ἐξετείνετο εἰς 250 ὅλας σελίδας.

Εὐθύς ὅμως μὲ τὸ πρῶτον βλέμμα τὸ ὁποῖον ἐρρίψαμεν εἰς τὰς σελίδας ταύτας, ἀντελήφθημεν μετ' ἐκπλήξεως ὅτι τὸ κείμενον δὲν ἔχει ἀντιγραφῆ κατὰ τὸν 17ον, ἀλλὰ κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα, ὁ δὲ ποιητὴς τῶν στιχορρηγμάτων, ὡς μαρτυρεῖ ἡ γλωσσικὴ μορφὴ καὶ τὸ καθόλου ὕφος αὐτῶν, δέον ν' ἀνήκη ὁπωσδήποτε εἰς τοὺς πρὸ τῆς Ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως χρόνους³.

¹ Ἀλλὰ μετὰ τὴν πρῶτην ταύτην ἐνδιαφέρουσαν χρονολογικὴν διαπίστωσιν,

¹ Σπυρ. Π. Λάμπρου, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδικῶν, τόμ. Α', ἐν Κανταβρυγία, 1895, σ. 107, ἀριθ. 1174.

² Κρουμβάχερ, Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Γεωργ. Σωτηριάδου, τόμ. Γ', ἐν Ἀθήναις, 1900, σ. 77 (§ 355. 2).

³ Τὸ σφάλμα τοῦ Λάμπρου ἐξηγεῖται ἴσως ἐκ τοῦ ὅτι δὲν εἶδεν ὁ ἴδιος τὸν κώδικα, ἀλλ' ἐστηρίχθη πιθανῶς εἰς τὴν καταγραφὴν ἄλλου τινός. Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ὁπωσδήποτε καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἐν λόγῳ κῶδιξ εἶναι διμερής, ἀποτελούμενος ἐκ δύο ἀσχέτων πρὸς ἄλληλα συνεσταχωμένων χειρογράφων, ὧν τὸ μὲν δεύτερον εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον ἡμᾶς χειρόγραφον τοῦ 15ου αἰῶνος τὸ περιέχον τὰ ἔργα τοῦ Ντελλαπόρτα, τὸ δὲ πρῶτον χειρόγραφον, περιλαμβάνον σύμμεικτον θεολογικὴν ὕλην καὶ φέρον ἰδίαν σελίδωσιν, ἐγρᾶφη ὑπ' ἄλλου μεταγενεστέρου ἀντιγραφέως, πράγματι κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα. Ἐκ τούτου ἐξελήφθησαν καὶ τὰ ἀκολουθοῦντα στιχορρηγήματα τοῦ Λεονάρδου Ντελλαπόρτα ὡς ἀνήκοντα ἐπίσης εἰς τὸν 17ον αἰῶνα καὶ οὐδεμίαν προσοχὴ εἶχεν ἀποδοθῆ μέχρι σήμερον εἰς αὐτά.

ἡ ἐν συνεχείᾳ ἀνάγνωσις τοῦ χειρογράφου¹ ἐπεφύλασεν εἰς ἡμᾶς νέας ζωηροτέρας ἐκπλήξεις: Εὐρισκόμεθα ἀληθῶς ἐνώπιον σπανίου εὐρήματος μεγάλης ἐπιστημονικῆς σημασίας. Νέον ποιητικὸν ἔργον τῆς δημώδους ἡμῶν μεσαιωνικῆς γραμματείας ἀνεκαλύπτετο, συγκείμενον ἐξ ὑπερτετρακισχιλίων ὄλων στίχων (δεκαπεντασυλλάβων ἀνομοιοκαταλήκτων), πολυτιμότεον καὶ διὰ τὴν λογοτεχνικὴν του ἀξίαν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν καὶ διὰ τὴν γλῶσσάν του καὶ διὰ τὰς ἐν αὐτῷ κατεσπαρμένας περὶ τῆς ἐποχῆς του εἰδήσεις. Ἐπὶ πλέον δὲ τὸ ἔργον τοῦτο δὲν ὠφείλετο εἰς ἀνώνυμον, ἀδήλου πατρὶδος καὶ ἀκαθορίστου χρονολογίας ποιητὴν (ὡς συμβαίνει συνήθως μὲ τὰ μεσαιωνικὰ ἡμῶν δημῶδη κείμενα), ἀλλ' εἰς γνωστὸν καὶ ἱστορικῶς μεμαρτυρημένον, ὡς θὰ ἴδωμεν, πρόσωπον, μὲ ἀξιόλογον δρᾶσιν καὶ πολυτάραχον βίον. Ποῖος λοιπὸν εἶναι ὁ ποιητὴς οὗτος καὶ ποῖον τὸ περιεχόμενον καὶ ἡ σημασία ἐκάστου τῶν ἔργων του, ἅτινα, ὡς διδασκόμεθα καὶ ἐξ ἐπιγραφῶν των, ἐγράφησαν ἐν τῇ εἰρκτῇ;

Σπουδαίας αὐτοβιογραφικᾶς πληροφορίας παρέχει ἡμῖν ὁ ποιητὴς εἰς τὸ πρῶτον τῶν ἔργων του (στ. 1200 - 1376), ἀπευθυνόμενος πρὸς τὴν προσωποποιημένην Ἀλήθειαν. Κατ' αὐτάς, ἐγεννήθη οὗτος ἐξ εὐγενῶν γονέων εἰς τὸ Κάστρον, τὴν πρωτεύουσαν τῆς βενετοκρατουμένης τότε Κρήτης, καί, παρὰ τὸ ἰταλικῆς προελεύσεως ὀνοματεπώνυμόν του², ἦτο γνήσιος Κρήσις καὶ ὀρθόδοξος τὸ δόγμα:

*Δινάρδος ἔναι τὸνομα, τὸ ἐπίκλην Τελλαμπόρτας³
καὶ χριστιανὸς ὀρθόδοξος καὶ Κρητικὸς ὑπάρχω.*

1205 *Δὲν εἶμαι ἀπὸ τὴν Σύμβριτον, οὐδὲ ἀπὸ τοὺς Βολιῶνες,
μέσα εἰς τὸ Κάστρο τὸ λαμπρὸν τῆς Κρήτης ἐγεννήθην.*

(στ. 1203 - 1206)

¹ Τὸ χειρόγραφον (διαστ. 0,197×0,142), ἐκ σελίδων ἠριθμημένων 249, ἀκέφαλον κατὰ τὸ πρῶτον φύλλον (ὅπερ θὰ ἔφερε τὴν ἀρχὴν τοῦ πίνακος τῶν περιεχομένων, τελευτῶντος εἰς τὸ ἐπόμενον) καὶ σητόβρωτον ἐλαφρῶς, μὲ ἐρυθρὰ ἐπίτιτλα καὶ ἀρχικά κεφαλαῖα, εἶναι γεγραμμένον διὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς χειρὸς ἀωνύμου ἀντιγραφῆς τελείως ἀνορθογράφου. Ἡ παράδοσις τοῦ κειμένου εἶναι λίαν πλημμελής καὶ ἡ κριτικὴ του ἀποκατάστασις δὲν θὰ εἶναι ἔργον εὐχερές.

² Τὸ ἐπώνυμον *Ντελλαπόρτας* - *Δελλαπόρτας* (ἰταλ. Dellaporta) ἀπαντᾷ καὶ σήμερον πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἰδίᾳ δὲ ἐν Κεφαλληνίᾳ (ὅπου καὶ τύπος *Δαλλαπόρτας*, βλ. *Ἡλία Ἀ. Τοιτσέλη*, Κεφαλληνικά Σύμμεικτα, τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις, 1904, σ. 87 - 93 καὶ 847), Τήνω, Νάξω κλπ., ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Κρήτῃ.

³ Οἱ περαιτέρω παρατιθέμενοι στίχοι παρέχονται ἀποκατεστημένοι ὀρθογραφικῶς καὶ συχνάκις καὶ κριτικῶς.

Ὁ Λεονάρδος ἐξεπαιδευθῆ καλῶς, ὡς διαφαίνεται καὶ ἐκ τῶν ἔργων του :

*Εἰς τὸ σκολεῖον ἐκάθηκα, κυρά μου, ἀπὸ μικρόθεν,
1210 ἔμαθα τάχα γράμματα φράγκικα καὶ ῥωμαῖκα.*

(στ. 1209 - 1210)

Πιστὸς ὑπήκοος καὶ θεράπων τῆς Βενετίας, ἐτιμήθη ὑπ' αὐτῆς μὲ ἀξιώματα καὶ μετέσχεν ἐνεργῶς τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, τὰς ὁποίας ἢ κραταῖα Πολιτεία τοῦ Ἁγίου Μάρκου διεξήγαγεν εἰς τὸ Αἰγαῖον ἢ τὴν βόρειον Ἰταλίαν κατὰ τῶν ἀντιπάλων τῆς Γενονατῶν, Οὐγγρων καὶ ἄλλων. Εἰς τὴν Ἑγροῖπον (δηλ. τὴν Εὔβοιαν) διωρίσθη σοπρακόμης, ἥτοι κυβερνήτης πολεμικῆς γαλέρας καὶ ἐπολέμησε κατὰ τῶν ἀποκλεισάντων αὐτὴν Γενονατῶν (στ. 1360 - 1362). Ἐπολέμησεν ἐπίσης :

*εἰς τὴν Τρίβιζον πάλιν ὁμοίως, ὁπότεν ἐκατέβην,
λέγω σε, ὁ ῥήγας τῆς Οὐγγρίας καὶ ἀπέκλεισεν τὸ κάστρον.*

(στ. 1363 - 1364)

Πρόκειται βεβαίως περὶ τῆς ἰταλικῆς πόλεως Treviso καὶ περὶ τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας Λουδοβίκου τοῦ Μεγάλου (1342—1382), ὅστις κατὰ τὸν δεινὸν διὰ τὴν Βενετιανὴν πόλεμον τῆς Chioggia (1378—1381), συμμαχῶν πρὸς τοὺς Γενονάτας, ἐπολέμησε τοὺς Βενετοὺς εἰς τὸ Treviso καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἠπέιλησεν αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπόστασιν τῆς Γαληνοτάτης Αὐθεντίας¹.

Βραδύτερον ὁ Λεονάρδος διωρίσθη ἐν Κρήτῃ ἀβοκάτος (δικηγόρος) καὶ τὸ δημόσιον τοῦτο λειτούργημα ἤσκησεν ἐπὶ μακρόν :

ἔζησα χρόνους περισσοῦς, κερὰ, εἰς αὐτὸ τὸ φρόνικιν.

(στ. 1226)

Ἄλλὰ τὴν πλουσιωτέραν δρᾶσιν ἐπέδειξεν ὁ Λεονάρδος Ντελλαπόρτας ὡς διπλωματικὸς ἀπεσταλμένος (ἀποκρισάσης) τῆς Βενετίας καὶ τοῦ Δούκα τῆς Κρήτης εἰς τὰς αἰλὰς Μωαμεθανῶν ἢ Χριστιανῶν ἡγεμόνων πρὸς διαπραγματεύσιν καὶ συνομολόγησιν συνθηκῶν. Μετ' ἰδιαζούσης αὐταρεσκείας, οὐχὶ ἀμείκτου πικρίας διὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν θλιβερὰν τῆς τύχης του μεταστροφὴν, ἀφηγεῖται ὁ ἐγκάθειρκτος τώρα ποιητῆς τὰ κατὰ τὴν πρεσβείαν του πρῶτον εἰς τὸν Τοῦρκον σουλτάνον Μουράτ (ἀσφαλῶς τὸν Μουράτ τὸν Α', 1359—1389), δευτέρον εἰς τὸν

¹ Βλ. πρὸ πάντων *Heinrich Kretschmayr, Geschichte von Venedig, τόμ. 2, Gotha, 1920, σ. 229 - 242 (καὶ Anmerk. 22, σ. 609 - 611, ἔνθα ἡ κυριώτερα βιβλιογραφία).*

Δεσπότην τοῦ Μυστρᾶ Θεόδωρον Παλαιολόγον (πρόκειται περὶ τοῦ Θεοδώρου Α΄, 1383—1407), τρίτον εἰς τὸν ἐν Τύνιδι σουλτάνον τῆς Βερβερίας καὶ τέλος εἰς τὸν ἐν Παλατίοις (Μιλῆτω) Τοῦρκον ἐμίρην :

*Τὸ λαμπροενδοξότατον Κουμούνιν Βενετίας
καὶ ὁ μεγαλοευγενέστατος Δούκας, λέγω, τῆς Κρήτης*

1240 *ἐμένανε ἐπεστείλασιν, <κερά μου>, ἀποκρισάσῃν
ἐν πρώτοις εἰς τὸν ἀμιρᾶν, τὸν μέγαν Ἀμουράτην,
ὡς γὰρ νὰ ποίσω σύνδεσμον ἀγάπης καὶ φιλίας.*

(στ. 1238 - 1242)

*Εἰς τὸν Δεσπότην δεύτερον καὶ ἀνθέντην τοῦ Μορέα,
λέγω σε εἰς τὸν κῆρ Θεόδωρον μέγαν Παλαιολόγον,
τὸν ἐκ γονέων τῶν λαμπρῶν ἀγούστων βασιλέων
τῆς Κωσταντίνου πόλεως μετὰ τῶν περιχώρων.*

1250 *Ἀπάνω εἰς τὰ ψηλὰ βουνὰ τοῦ Ἄργου¹ ἐδέκτηκέν με
μετὰ τιμῆς, ὡς ἔπρεπεν, καὶ τὸ εἶχα ἐπλήρωσά το.*

(στ. 1246 - 1251)

Διεξοδικῆ εἶναι ἡ ἀφήγησις τῆς τρίτης πρεσβείας τοῦ Ντελλαπόρτα :

*Τρίτον εἰς τὸν Σαρακηρὸν σουλτάνον Βαρβαρίας
καὶ ῥήγαν εἰς τὴν Τύνιστον καὶ ἀνθέντην Ἀραβίας².
Μὲ ἀρματωμένον κάτεργον σὴν Τύνιστον ἐπῆγα... κλπ.*

(στ. 1252 - 1254)

¹ Ἡ μνεία τοῦ Ἄργου ὀδηγεῖ ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ τοποθετήσωμεν τὴν πρεσβείαν τοῦ Ντελλαπόρτα μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1388 καὶ 1394, καθ' ἃ ἡ πόλις αὕτη εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Α΄ Παλαιολόγου (βλ. *D. A. Zakynthinos, Le Despotat Grec de Morée*, tome I, Paris, 1932, σ. 132-143), ὅστις κατὰ Μάϊον - Ἰούνιον τοῦ 1394 παρέδωκεν αὐτὴν διὰ συνθήκης εἰς τοὺς Βενετούς (αὐτόθι σ. 138-143).

² Πρόκειται πιθανότατα περὶ τοῦ ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς δυναστείας τῶν Χαφσιδῶν σουλτάνου τῆς Τύνιδος Ahmad (1370 - 1394) ἢ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Abu Fâris Aziz (1394 - 1434). Εἰς βενετικὸν ἔγγραφον ἀπὸ 9 Δεκεμβρίου 1389 (Sen. Misti R. 41, f. 45^r), οὗ περιλήψις παρὰ *Hippolyte Noiret*, Documents inédits pour servir à l'histoire de la domination vénitienne en Crète de 1380 à 1485 tirés des archives de Venise, Paris, 1892, σ. 109, ἀναφέρεται ἡ ἀποστολὴ ἐκ Κρήτης ἐνὸς πρέσβεως εἰς τὴν Τύνιδα πρὸς ἐξαγορὰν τῶν αἰχμαλώτων, οἵτινες «*y sont traités "comme des chiens,"*». Ἀδελον ἂν πρόκειται περὶ τοῦ Ντελλαπόρτα, ὅστις πράγματι λέγει ὅτι :

Εὐλόγον εἶναι τὸ γενικώτερον ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον παρουσιάζουν αἱ εἰδήσεις αὗται περὶ τῶν τριῶν πρώτων διπλωματικῶν ἀποστολῶν τοῦ Ντελλαπόρτα, διότι δὲν εἶναι ἐξ ἄλλης πηγῆς γνωσταί. Περὶ τῆς ἀπολύτου δὲ ἀξιολογίας αὐτῶν μαρτυρεῖ τὸ γεγονός ὅτι τὴν τετάρτην πρεσβείαν τοῦ Ντελλαπόρτα ἠδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν μεμαρτυρημένην ἱστορικῶς: Ὁ ποιητὴς ἀφηγεῖται περὶ ταύτης ὅτι, ἀποσταλείς ὑπὸ τοῦ Δούκα τῆς Κρήτης εἰς τὸν ἀμιράν τῶν Παλατιῶν, συνῆψε μετ' αὐτοῦ συνθήκην καὶ τυχῶν δώρων καὶ περιποιήσεων ἐπανῆλθεν εἰς Κρήτην, ὅπου ἐγένετο ἐνθουσιωδῶς δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Δούκα. Ὅντως δέ, τὴν λατινικὴν μετάφρασιν τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου τῆς συνθήκης ταύτης ἀνεύρωμεν διασθεῖσαν μέχρις ἡμῶν: αὕτη ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Mas Latrie¹, περιελήφθη δ' ἀκολούθως ὑπὸ τοῦ R. Predelli εἰς τὸ «Diplomatarium Veneto-Levantinum»². Ἐν αὐτῇ μνημονεύεται ὁδητῶς ὡς συνομολογήσας τὴν συνθήκην ἐξ ὀνόματος τοῦ Δούκα τῆς Κρήτης Μάρκου Φαλιέρου ὁ «nobilis ambassiator ser Leonardus de la Porta, civis civitatis Candidae», ὑπογράφει δὲ τὴν συνθήκην ὁ «armiralius Aliasbey», ἦτοι ὁ Elyas, ὁ ἐμίρης (1403 - 1421) τοῦ ἐν Καρία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τουρκικοῦ ἐμιράτου τοῦ Μεντεσέ³. Ἡ συνθήκη φέρει χρονολογίαν 24 Ἰουλίου 1403, ἡ χρονολογία δὲ αὕτη εἶναι δι' ἡμᾶς πολύτιμος, διότι ἀποτελεῖ τὸ terminus post quem διὰ τὴν συγγραφὴν τῶν ποιημάτων τοῦ Ντελλαπόρτα.

ἐκ τῆς φυλακῆς τῆς Ἰσχυρῆς καὶ ἀπὸ τὰ τραβερσόρια
ἐξέβαλα ἐβδομήκοντα ἀνθρώπους Βενετικούς.

(στ. 1272 - 1273)

Τὸ βιβλίον τοῦ Mas Latrie, Traités de paix et de commerce conclus entre les Chrétiens et les Arabes de l'Afrique septentrionale au moyen-âge, Paris, 1868 - 1872, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἴδωμεν.

¹ Mas Latrie, Commerce d'Éphèse et de Milet au moyen-âge, ἐν «Bibliothèque de l'École des Chartes», V^e série, τόμ. 5 (1864), σ. 226 - 231.

² Diplomatarium Veneto-Levantinum sive acta et diplomata res Venetas, Graecas atque Levantis illustrantia a. 1351 - 1454. Pars II, Venetiis, 1899, σ. 293-296, ἀριθ. 160. Περὶ τοῦ περιεχομένου καὶ τῆς σημασίας τῆς συνθήκης ταύτης βλ. Histoire du commerce au Levant au moyen-âge par W. Heyd... édition française refondue et considérablement augmentée par l'auteur... par Furcy Raynaud, τόμ. II, Leipzig, 1936, σ. 353 - 354.

³ Βλ. τὴν περὶ τούτου μονογραφίαν τοῦ Paul Wittek, Das Fürstentum Mentesche. Studie zur Geschichte Westkleinasiens im 13 - 15. Jh., Istanbul, 1934 (Istanbuler Mitteilungen herausgegeben von der Abteilung Istanbul des Archäologischen Institutes des Deutschen Reiches, Heft 2), ὅπου περὶ τοῦ Elyas (σ. 92 - 98), τῆς συνθήκης (σ. 93), τῶν Παλατιῶν κλπ.

Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ διπλωματικὴ του αὕτη ἐπιτυχία ὑπῆρξε καὶ ἡ τελευταία, διότι μετ' ὀλίγον, κατηγορηθεὶς καὶ καταδικασθεὶς, ἐκηρύχθη ἔκπτωτος τοῦ ὄφφικίου του καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, ὅπου, μετὰ τρίμηνον ἤδη κάθειρξιν, ἀποφασίζει ν' ἀναλάβῃ τὴν γραφίδα καὶ νὰ συνθέσῃ, πρὸς ψυχικὴν του ἀνακούφισιν, τὰ εἰς ἡμᾶς σωθέντα στιχορρογήματα. Τὸ θλιβερὸν τοῦτο περιστατικὸν τοῦ βίου του, μετὰ τὸ ὅποῖον ἀγνοοῦμεν τὴν τύχην του, φαίνεται ὅτι συνέβη εἰς αὐτὸν εἰς ἀρκούντως προβεβηκυῖαν ἡλικίαν, δεδομένου ὅτι ἡ ἀκμὴ τῆς δράσεώς του συμπίπτει μὲ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 14ου αἰῶνος. Εἰς βενετικὸν ἕξ ἄλλοις ἔγγραφοις τῆς 5 Ἰουνίου 1400, ἐκδοθὲν ὑπὸ Η. Noiret¹, ὁ Leonardus de la Porta (ὁ ἡμέτερος ἀσφαλῶς) ἀναφέρεται ἔχων υἱὸν ὀνόματι Bertum de la Porta κατέχοντα τὸ «officium armamenti» ἐν τῷ ναυστάθμῳ τοῦ Χάνδακος καὶ προστίθεται ὅτι ἀμφότεροι —πατὴρ καὶ υἱὸς— ὑπῆρξαν πάντοτε πιστότατοι θεράποντες τῆς Βενετίας, ἐν Τουρκίᾳ καὶ πανταχοῦ, κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν².

Ἄν μάλιστα θελήσωμεν νὰ ταυτίσωμεν τὸν ἡμέτερον ποιητὴν καὶ πρὸς ἕτερον Leonardum de la Porta κατοικοῦντα ἐν Χάνδακι καὶ φερόμενον ὡς ὑποβληθέντα εἰς μηνιαίαν φυλάκισιν τεσσαράκοντα ἔτη πρότερον, τῇ 4 Νοεμβρίου 1364 (εὐθὺς μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἁγίου Τίτου καὶ ἀρχομένης τῆς τελευταίας κρητικῆς ἐπαναστάσεως τῶν Καλλεργῶν), διότι ὠμίλησε προσβλητικῶς κατὰ τῆς ἐξουσίας³, τότε πλέον ἔχομεν τὴν ἀπόδειξιν ὅτι, ζωηρὸς ἐκ νεότητος, ἐπανεῦρε γέρον ἤδη τὴν φυλακὴν.

Ἄλλὰ διὰ τίνα λόγον κατεδικάσθη καὶ ἐφυλακίσθη ὁ Ντελλαπόρτας; Ἄφηγούμενος τὰ κατὰ τὴν δίκην του, λέγει ὅτι ἐκ τοῦ χρηματικοῦ προστίμου, εἰς ὃ κατεδικάσθη,

790 μοῖραν ἐπῆραν οἱ Ἄφεντιᾶς καὶ μοῖρα πάλι ἐδῶκαν
τοῦ νοθογέννητου παιδιοῦ, ἔδε παραδικία!

(στ. 790 - 791)

¹ Η. Noiret, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 107 - 109.

² Αὐτόθι, σ. 109: «... Bertus de la Porta, filius Leonardī, qui ambo semper fuerunt fidelissimi nostri domini et personas eorum in Turchia et in omnibus partibus et locis in mari et in terra utiliter et fideliter exercuerint».

³ Βλ. Diplomatarium Veneto - Levantinum, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 417 - 418, Appendix ἀριθ. 29: «Leonardus de la Porta, qui detinetur in carceribus Domini pro aliquibus uerbis inhonestis quibus fuit usus, stet in ipsis carceribus amodo usque per totum mensem praesentem...» Πρβλ. καὶ R. Predelli, I libri commemoriali della Repubblica di Venezia. Regesti, tomo III, Venezia, 1883, ἀριθ. 191, σ. 37: «Leonardo dalla Porta, per avere parlato contro Venezia, stia in carcere tutto il mese...» Τὸν ταυτισμὸν τοῦτου προτείνομεν πάντως μετὰ δισταγμοῦ, δεδομένης τῆς μακρᾶς χρονικῆς ἀποστάσεως.

Ἄλλαχού δὲ πάλιν παραπονεῖται διότι καὶ αὐτοὶ οἱ φίλοι του, δώσαντες πίστιν εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν, ἠρώτων αὐτόν :

*Καλέ, καὶ πῶς σοῦ ἐγίνετον καὶ πόθεν σοῦ ἐσυνέβην
νὰ συγκλιθῆς εἰς ἔρωταν μιᾶς πενιχοῦς γυναικάς*

1180 καὶ νὰ σ' εἰλκύσῃ ὁ πόθος της, νὰ σὲ καταποντίσῃ ;

(στ. 1178-1180)

Ἐξ αἰτίας λοιπὸν γυναικὸς καὶ ὡς πατὴρ νόθου τέκνον κατεδικάσθη περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ βίου του ὁ πολύπειρος διπλωμάτης, ὅστις ὅμως δι' ὅλου τοῦ ἔργου του ἀγωνίζεται ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἐσυκοφαντήθη καὶ ἀδίκως κατεδικάσθη. Ἄν ὑπῆρξεν ἀθῶος ἢ ἔνοχος, εἶναι βεβαίως ἀδύνατον νὰ γνωρίζωμεν σήμερον. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη ὅμως τὸ πρᾶγμα, τὸ ἔργον του, ὡς ἔκφρασις τοῦ ἀλγοῦντος ψυχικοῦ του κόσμου, ἐνέχει τι τὸ αὐθόρμητον καὶ συγκινητικόν.

Ἴδου πῶς ἀρχίζει τὸ πρῶτόν του στιχοῦργημα :

*Ὅποιος ἐτοῦτον τὸ βιβλίον ἀνοίξῃ καὶ ἀναγνώσῃ
καὶ καταλάβῃ τὴν μικρὴν ἀπόφασιν τὴν ἔχον
οἱ τεθλιμμένοι στίχοι μου, τοὺς ἔγραψα μὲ λύπην,
μὲ συμφορὰν ἀβάστακτον καὶ πόρους ἀμετρούτους,*

5 *μέσα εἰς τὴν μαύρην φυλακὴν καὶ τὴν σκοτεινιασμένην,
πονέσει θέλει ἀντὶς ἐμὲ καὶ λυπηθῆ με θέλει
καὶ μάθει θέλει εἰς τὸ παντὸς πόσα κακὰ ὑπεστάθην
ἐκ τὴν πικρὰν τὴν συμφορὰν τῆς ἀ[συσ]τάτου τύχης
καὶ τὴν δολοσυκοφαντιὰν τὴν ἐσυκοφαντήθη...*

(στ. 1-9)

Τὸ στιχοῦργημα τοῦτο—τὸ καὶ σημαντικώτερον τῶν ἄλλων καὶ ἐκτενέστερον (ἐκ 3200 καὶ πλέον στίχων)—ἔχει ὅλως ἰδιότυπον χαρακτῆρα : Μετὰ τὸν πρόλογον, ἐν ᾧ ὁ ποιητὴς διεκτραγωδεῖ τὰ ἐν τῇ φυλακῇ δεινὰ του καὶ ἀναμιμνήσκειται τῆς προτέρας του εὐτυχίας, παριστᾷ τὸ σῶμα διαλεγόμενον πρὸς τὴν ψυχὴν του, ἣτις εἶναι ἐτοιμὴ νὰ τὸ ἐγκαταλείψῃ. Τότε ὅμως ἐμφανίζεται εἰς αὐτόν ἐν ὁράματι ἡ Ἀλήθεια ὑπὸ μορφήν εὐειδοῦς κόρης, εἰς ἣν οὗτος ἀρχίζει ν' ἀπευθύνῃ διάφορα ἐρωτήματα, ἀφηγεῖται δ' ἐν παρόδῳ καὶ τὰ κατὰ τὸν βίον καὶ τὴν κατάδικήν αὐτοῦ. Τὰ κυριώτερα ἐρωτήματα τοῦ Ξένου (ὡς ἀποκαλεῖ αὐτόν ἡ Ἀλήθεια) εἶναι : Διατί ἐσυκοφαντήθη ἀδίκως ; διατί ὁ δικάσας αὐτόν κριτής, ὁμολογουμένως σοφός, τὸν κατεδίκασεν ἀθῶον ὄντα ; διατί νὰ ὑπάρχουν τοιοῦτοι ἀδικοκριταί ; Ἐπειτα, πῶς δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ φεύγῃ τὴν γυναικείαν ὑποκρι-

σίαν καὶ ν' ἀντεπεξέρχεται πρὸς τὰς πονηρὰς γυναῖκας; Καὶ τέλος τί ποιῶν θὰ εὕρῃ τὴν ποθουμένην ψυχικὴν σωτηρίαν; Εἰς τὰς κατ' αὐστηρὰν διαλεκτικὴν ἀκολουθίαν (ἀσυνήθη εἰς ἀνάλογα κείμενα τῆς ἐποχῆς ταύτης) διατυπωμένας ἀπορίας ταύτας ἀποκρινομένη ἡ Ἀλήθεια, ἀφηγεῖται διαφόρους ἱστορίας προσώπων ἐκ τῆς Γραφῆς, τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἀλλὰ καὶ τῆς συγχρόνου ἔτι ἐποχῆς καὶ τέλος καταλήγει εἰς ἠθικὴν διδασκαλίαν περὶ τῶν διαφόρων ἀρετῶν καὶ κακιῶν. Ὁ ποιητὴς ἀνακουφίζεται καὶ ἐνισχύεται ἠθικῶς καί, ὅτε μὲ λύπην του βλέπει τὴν Ἀλήθειαν ἀπερχομένην, τὴν εὐχαριστεῖ ζωηρῶς.

Εἰς τὸ ποίημα τοῦτο, ὅπερ δύνάται νὰ ἐπιγραφῆ «*Διάλογος τοῦ Ξένου καὶ τῆς Ἀληθείας*» εὐρίσκει τις πολλὰ τεχνοτροπικὰ θέματα (Motiven) ἀπαντῶντα καὶ εἰς ἄλλα δημώδη λογοτεχνήματα τῆς ἐποχῆς, ὡς π.χ. ὀπτασίας, προσωποποιήσεις ἀφηρημένων ἰδεῶν, «ἐκφράσεις» (ἤτοι περιγραφάς), διαλόγους κλπ., ὁ τρόπος ὅμως τοῦ συνδυασμοῦ αὐτῶν εἶναι ἐνταῦθα νέος. Ἡ πολυμαθία τοῦ συγγραφέως εἶναι θαυμαστή: συχνότατα μνημονεύει χωρία τῆς Γραφῆς καὶ βυζαντινοὺς ἰδία συγγραφεῖς (ἀπὸ τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου μέχρι τοῦ Μανουὴλ Μοσχοπούλου), ἐνίοτε θρούλους μεσαιωνικοὺς καὶ δὴ τῆς Δύσεως, ἀκόμη καὶ πρόσωπα τῆς συγχρόνου του εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας. Γνωρίζει ἐξ ἄλλου καλῶς τὰ βυζαντινὰ δημώδη ποιήματα (Πτωχοπρόδρομον, «Λίβιστρον καὶ Ροδάμνη», «Λόγον Παρηγορητικὸν περὶ Δυστυχίας καὶ Εὐτυχίας» κ.ἄ.) καὶ ἐπαναλαμβάνει κατ' ἀπομίμησιν πολλοὺς στίχους τῶν αὐτουσίους¹. Τὸ πρᾶγμα ἔχει ὅλως ἰδιαιτέραν σημασίαν, διότι ἔχομεν οὕτω νέον

¹ Ἀρκοῦμεθα εἰς τοὺς ἐξῆς μόνον παραλλήλους στίχους, εἰλημμένους ἐκ τοῦ μυθιστορήματος «Λίβιστρος καὶ Ροδάμνη»:

α) Ντελλαπόρτα Διάλογος, στ. 656:

ὁποῦ φυλάσσει τὸ πονεῖν γίνεται εἰς κίνδυνόν του

Πρβλ. «Λίβιστρον» Napolit. στ. 82 (ἔκδ. J. Lambert, Amsterdam, 1935, σ. 57):

ὁποῦ φυλάσσει τὸ πονεῖν γίνεται εἰς κίνδυνόν του

β) Ντελλαπόρτα Διάλογος, στ. 112-115:

*Ὁκτώβρη, μήνα δολερέ, μήνα κατακαημένε,
<μήνα> ὁποῦ εἶσι κνηγός, πλὴν εἰς μικρὰ πουλία,
πιάνεις τα μετὰ μηχανίας καὶ εἰς τὸ κλουβὶν τὰ βάνεις,*

115 *ἔχεις τα διὰ παρηγοριῶν καὶ παραδιαβασμό σου*

Πρβλ. «Λίβιστρον» Napolit. στ. 930-934 (ἔκδ. Lambert, σ. 121):

930 *Ἀπ' αὐτοῦ τὸν Ὁκτώβριον ἄνθρωπον εἰς τὸ σχῆμα
εἶδα καὶ ἦτον κνηγός, ἀλλὰ εἰς μικρὰ πουλία,
τὸ ἔναν του χέριν τὸ χαρτίν, τοῦτοι ἔγραφαν οἱ λόγοι:
«Προσέχω, ἰγνεύω, κνηγῶ, πουλία κρατῶ ἀπὸ τέχνης
καὶ ἔχω <τα> εἰς τέρψιν μου καὶ εἰς παραδιαβασμόν μου».*

terminus ante quem διὰ τὴν σύνθεσιν πολλῶν ἐκ τῶν ποιημάτων τούτων, διὰ τὰ ὁποῖα αἱ γνώσεις μας ἦσαν τόσον πενιχραὶ ¹.

Τὸ δεύτερον ποίημα, ἐπιγραφόμενον «*Λόγος τοῦ ἁμαρτωλοῦ Λεονάρδου Τελλαμπόρτα περὶ ἀνταποδόσεως καὶ ἀπομνησθικῆς (sic) τῆς ἐαυτοῦ ψυχῆς*», ἐκ στίχων περίπου 150, εἶναι ἀποστροφὴ καὶ παρόρμησις πρὸς τὴν ἐαυτοῦ ψυχὴν, ὅπως συνέβη καὶ μετανοήσῃ ἐγκαίρως, ἵνα μὴ εὐρεθῆ ἀπροετοίμαστος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Δεικνύει ἄρα γε τοῦτο ὅτι ὁ γράψας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ὅσα λέγει ἀλλαχοῦ, εἶχεν ὄντως βεβαρημένην τὴν συνείδησιν ; ἜΑδελον.

Τὸ τρίτον ποίημα, ἐξ 800 περίπου στίχων, ἀποτελεῖ στιχοῦργησιν τῆς εὐαγγελικῆς ἀφηγήσεως τῶν παθῶν τοῦ Χριστοῦ, μὲ πολλὰς ὅμως παρεμβολὰς ἐκ λαϊκῶν ἁσματίων καὶ ἐξ ἀποκρύφων πηγῶν. Εἶναι δὲ τοῦτο λίαν ἐνδιαφέρον, διότι παρουσιάζει πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς τοὺς καὶ σήμερον ἀκουομένους δημῶδεις θρήνους τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς καὶ θὰ μᾶς βοηθήσῃ οὕτω, καθὼ παλαιότερον πάντων τῶν γνωστῶν μέχρι τοῦδε θρήνων, ν' ἀναχθῶμεν πρὸς τὴν ἀρχικὴν τῶν πηγῶν ². Ἄλλὰ καὶ ποιητικῶς ὠραίους στίχους περικλείει, οἷοι οἱ ἐξῆς ἐκ τοῦ θρήνου τῆς Μάρθας εἰς τὸν Ἰησοῦν :

γ) Ντελλαπόρτα Διάλογος, στ. 1342 - 1346 :

*ἀπὲ τὸ χέρι μὲ κρατοῦν, βάνουν με εἰς περιβόλιον
καλούτζικον, πανέμορφον, νὰ γέμῃ μύρια δένδρα,
τῆς παραδείσου ἀπόκομμαν, τῆς ἡδονῆς κατοῦνα,
1345 ὅ,τι δενδρὸν καὶ ὀπωρικὸν ἄνθος του νὰ μυρίζῃ
καὶ κρύα νερὰ γλυκόβροτα εἶχεν τὸ περιβόλιον*

Πρβλ. «*Λίβιστρον*» Scaliger., στ. 1312 - 1317 (*Lambert*, σ. 203) :

*Εἶχεν τῆς κόρης ὁ κοιτῶν παρῆξω μεσοκῆπιν,
τοῦ παραδείσου ἀπόκομμαν, τῆς ἡδονῆς κατοῦναν
καὶ βρύσιν τῆς γλυκύτητος, νὰ τὸ εἶπες οὐδὲ λόγος·
1315 πᾶν εἶτι δένδρον ἤθελες, εἶτι φυτὸν ὠραῖον,
εἶτι καλὸν ἐρωτικὸν εἶδος τὸ νὰ μυρίζῃ,
νὰ ἤρως εἰς τὸ παράξνον ἐκεῖνο μεσοκῆπιν.*

¹ Περὶ τῶν προβλημάτων τῆς ἐρευνῆς τῶν ἐμμέτρων ἱπποτικῶν βυζαντινῶν μυθιστορημάτων βλ. τὴν πρόσφατον μελέτην ἡμῶν «*Les romans byzantins de chevalerie et l'état présent des études les concernant*», ἐν «*Revue des Études Byzantines*», τόμ. 10 (1952), σ. 70 - 83.

² Μὲ τὸ θέμα τοῦτο ἀσχολεῖται ἀπὸ πολλοῦ ὁ νέος Ἑλβετὸς φιλόλογος καὶ νεοελληνιστῆς κ. Bertrand Bouvier. Βλ. καὶ τὴν ἡμετέραν ἐργασίαν «*Ἑλληνικὰ ποιήματα γιὰ τὴν Σταύρωση τοῦ Χριστοῦ*» (Extrait des *Mélanges offerts à Octave et Melpo Merlier*), Ἄθῆναι, 1952.

Μὲ ταῦτα ἡ Μάρθα ἐγέροθηκε μυριοπονοθλιμμένη·
 τριχομαδίζεται καὶ κλαίει, δέρνει τὸ πρόσωπόν της
 καὶ ἀπὸ καρδίας στενάζοντα ἤρχισε μοιρολόγιν·
 «Χαλάσσετε, ὄρη καὶ βουνά, δένδρη, ἐξεροζωθῆτε,
 θάλασσα, ποῖσε μονγκρισμὸν καὶ καταπόντισέ με,
 ἐδὰ <ᾶς> ἀστράφη ἢ Ἀνατολή, ἐδὰ ᾶς βροντήση ἢ Δύση,
 τὰ τετραπέρατα τῆς γῆς ἐδὰ ᾶς συντελεστοῦσιν,
 ἐδὰ ᾶς σκιστοῦν οἱ ἐπὶ οὐρανοί, ᾶς πέσουν τᾶστροχάμαιν,
 ἐδὰ ᾶς καρδιοπονέσουσιν ἀγγέλοι καὶ ἀρχαγγέλοι,
 τὰ Σεραφεῖμ, τὰ Χερουβείμ τώρα ᾶς μυριοπονέσουν·
 Ὁ βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν εἰς τὸν σταυρὸν ἀπάνω
 ἔλαβε θάνατον πικρὸν!... Ἔδε παραδιζίαν!...»

Τὸ τέταρτον, τέλος, στιχούργημα, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Λόγοι παρακλητικοὶ τοῦ προκριμένου Λεονάρδου Ντελλαπόρτα καὶ ὑπομνηστικοὶ πρὸς τὸν Δεσπότην Χριστὸν καὶ πρὸς τὴν Θεοτόκον*», ἐξ 100 περίπου στίχων, περιέχει δέησιν καὶ ὕμνους εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Θεοτόκον.

Αὐτὸ εἶναι τὸ ποιητικὸν ἔργον τοῦ Λεονάρδου Ντελλαπόρτα, τὸ ὁποῖον ἐλπίζομεν νὰ παρουσιάσωμεν ταχέως εἰς κριτικὴν ἔκδοσιν¹. Ἐκ πάντων ὅσα ἐλέχθησαν κατέστη, πιστεύομεν, πρόδηλος ἡ σημαντικὴ ἐπιστημονικὴ ἀξία (φιλολογικὴ, γλωσσικὴ καὶ ἱστορικὴ) τοῦ εὐρήματος τούτου. Θὰ προσθέσωμεν, τελευτώντες τὴν παροῦσαν ἀνακοίνωσιν, ὅτι τὰ ποιήματα ταῦτα ἔχουν διὰ τὴν λογοτεχνίαν τῆς Κρήτης ὅλως ἰδιαιτέραν σημασίαν. Μέχρι τοῦδε ἡ λαμπρὰ Κρητικὴ Λογοτεχνία ἤρχιζε διὰ τῶν ποιημάτων τοῦ Γεωργίου Χοῦμου² καὶ τοῦ Στεφάνου Σαχλίκη, ὅστις, γράψας περὶ τὸ 1500, ἔχει τοῦτο τὸ κοινὸν πρὸς τὸν Ντελλαπόρταν, ὅτι ὑπῆρξε καὶ αὐτὸς δικηγόρος ἐν Χάνδακι καὶ ἔγραψεν ἐν τῇ εἰρκτῇ³. Ἦδη ἡ ἀφετηρία τῆς μετατίθεται κατὰ ἓνα ὄλον αἰῶνα ἐνωρίτερον καὶ συνάπτεται πρὸς τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν τῶν Παλαιολόγων· Ὁ Λεονάρδος Ντελλαπόρτας εἶναι τοῦ λοιποῦ ὁ πρῶτος Κρῆς ποιητὴς καὶ τὸ ἔργον του τὸ παλαιότερον γλωσσικὸν καὶ λογοτεχνικὸν μνημεῖον τῆς δημόδους κρητικῆς γραμματείας.

¹ Ἐκεῖ θὰ ἐξετάσωμεν λεπτομερέστερον πάντα τὰ φιλολογικὰ ζητήματα τὰ ἀνακύπτοντα ἐκ τῆς βαθυτέρας ἐξετάσεως τοῦ ἔργου τούτου καὶ θὰ ἐκθέσωμεν τὰ πορίσματα τῆς περαιτέρω ἐρεῦνης ἡμῶν.

² Βλ. περὶ τούτου Μ. Ἰ. Μανούσακα, Ὁ ποιητὴς Γεώργιος Χοῦμος νοτάριος Χάνδακος», ΕΕΒΣ, τόμ. 21 (1951), σ. 280-282.

³ Βλ. περὶ τούτου τὴν ὥραιαν μελέτην τοῦ Raffaele Cantarella, Εἰς Κρῆς ποιητῆς τοῦ 15ου αἰῶνος. Στέφανος Σαχλίκης, «Μύσων», τόμ. 7 (1938), σ. 74-91. Εἶναι λίαν πιθανόν

R É S U M É

Cette communication veut présenter pour la première fois la personnalité et l'œuvre du premier poète Crétois en langue vulgaire, Léonard Dellaportas (fin XIVe — début XVe siècle).

Ses poèmes, formant un ensemble de plus de 4.000 vers, sont conservés dans le manuscrit n° 140 du monastère de Pantocrator au Mont Athos, déjà décrit par Sp. Lambros (Catalogue, tom. I, n° 1174.11, p. 107) ; mais ils n'avaient pas jusqu'à présent attiré l'attention, parce que ce manuscrit était considéré, par suite d'une erreur du catalogue, comme récent (du XVIIe siècle). L'auteur de la présente communication, qui a étudié le manuscrit sur place, a pu constater qu'il appartient au XVe siècle et que les poèmes qu'il contient, écrits dans la première décennie du XVe siècle, présentent un grand intérêt littéraire, linguistique et même historique. Contrairement à ce qui arrive pour les principales œuvres de la poésie populaire byzantine, leur auteur n'est pas un anonyme, mais un personnage notable, à la vie assez tourmentée, dont les étapes peuvent être contrôlées par d'autres sources historiques : Léonard Dellaportas, d'après son autobiographie racontée dans le premier de ses poèmes, est né à Candie (Κάστρον), capitale de la Crète sous la domination vénitienne ; issu d'une noble famille orthodoxe, il reçut une bonne instruction ; pendant toute sa vie il servit fidèlement l'état de Venise comme supracomite (gouverneur de galère) à Nègrepont, comme combattant en Italie (lors de la guerre de Chioggia, 1378-1381), comme avocat en Crète et surtout comme envoyé spécial de Venise et du duc de Crète auprès du sultan Mourad (le 1er, 1359-1389), du despote de Mistra Théodore Paléologue (le 1er, 1383-1407), du sultan de Tunisie (en 1389?) et de l'émir turc de Mentesché (Elyas, 1403-1421), avec qui il a conclu un traité de paix ; ce traité a été, en effet, conservé jusqu'à nous (Diplomatarium Veneto-Levanticum, t. II, Venise, 1899, n° 160, pp. 293-296), daté du 24 juillet 1403. Peu après, accusé à cause d'une femme, il fut condamné, destitué de son office d'avocat et jeté en prison. C'est dans la prison de Candie qu'il se mit, au bout de trois mois de réclusion, à composer ses poèmes, pour proclamer son innocence et pour y trouver consolation.

νόν (ὡς προκύπτει καὶ ἐκ παραλλήλων τινῶν χωρίων) ὅτι ὁ Σαχλίκης ἐγνώριζε τὸ ἔργον τοῦ Ντελλαπόρτα καὶ ἐμιμήθη πῶς αὐτό, μολοντί ἀντὶ τοῦ ἠθικολογικοῦ στοιχείου προέκρινε τὴν ἀθυρόστομον σάτιραν.

De quatre poèmes de Dellaportas c'est le premier qui est le plus étendu (plus de 3000 vers) et le plus important. Il se présente sous forme de dialogue entre le poète et la Vérité, personnifiée par une belle jeune fille ; le poète lui parle de sa vie passée, de sa condamnation, de ses malheurs actuels, et lui pose une quantité de questions, auxquelles la Vérité répond en racontant plusieurs histoires édifiantes puisées à des sources diverses ; tel est son réconfort et son délassement dans sa triste condition. Cet ouvrage, riche en références à des auteurs divers et en récits intéressant souvent le folklore médiéval (on y rencontre même des légendes de l'Occident), est nettement influencé par d'autres poèmes en langue vulgaire, comme ceux de Ptochoprodrome, le «Logos Parigoríticos de Malheur et Bonheur» et avant tout le roman de «Libistros et Rhodamné». — Le deuxième poème (d'environ 150 vers) est une exhortation du poète à sa propre âme à se préparer pour comparaître devant le Juge Suprême. — Le troisième (presque 800 vers) consiste en un récit de la Passion du Christ d'après l'Évangile, mais aussi d'après des sources apocryphes et des chansons populaires contemporaines ; il ne manque pas de vers beaux et émouvants. — Le quatrième poème, enfin (100 vers à peu près), est constitué de prières et d'hymnes au Christ et à la Vierge.

Il convient de souligner qu'avec ces ouvrages poétiques de Dellaportas le début de la littérature crétoise, qui semblait jusqu'à présent commencer avec Stéphanos Sachlikis (vers 1500), doit être avancé d'un siècle (vers 1400) et rejoint ainsi l'époque des Paléologues. Une édition critique de ces poèmes est en cours de préparation par l'auteur de cette communication.
